

Višje sodišče v Ljubljani
Civilni oddelek



VSL Sklep II Cp 1592/2017
ECLI:SI:VSLJ:2018:II.CP.1592.2017

Evidenčna številka: VSL00012112

Datum odločbe: 09.05.2018

Senat, sodnik posameznik: Katarina Marolt Kuret (preds.), Barbara Krpač Ulaga (poroč.), Polona Marjetič Zemljčič

Področje: OBLIGACIJSKO PRAVO - POGODBENO PRAVO - USTAVNO PRAVO - VARSTVO POTROŠNIKOV
kreditna pogodba - potrošniška kreditna pogodba - posojilo v tuji valuti - dolgoročni kredit v CHF - valutna klavzula v CHF - valutno tveganje - kavza pogodbe - varstvo potrošnikov - denarne obveznosti - denarne obveznosti v tuji valuti - dogovorjena obrestna mera - pojasnilna dolžnost banke - informacijska dolžnost
Institut: banke - izvedeni finančni instrumenti - dokazi in dokazovanje - dokazno breme - predlog za zaslišanje priče - zavrnitev dokaznih predlogov - informativni dokaz - pravica do izjave - pogodbeni pogoji - oderuška pogodba - očitno nesorazmerje dajatev - ničnost pogodbe - dokazna ocena - naknadno spremenjene okoliščine

Jedro

Za presojo, ali je bila pojasnilna dolžnost izpolnjena, ne bo zadoščala abstraktna vključitev izjave o prevzemu valutnega tveganja v kreditno pogodbo, temveč bo bistveno, ali je bilo to tveganje v skladu z zahtevo po profesionalni skrbnosti tožnikoma celovito pojasnjeno in ali je toženka tožnikoma razkrila informacije o kompleksnosti bančnega produkta, ki so bile njej, kot strokovnjakinji na bančnem področju, znane. Dokazno breme, da je bila pojasnilna dolžnost pravilno izpolnjena, je na toženki in ne na tožnikih.

Izrek

I. Pritožbi se ugodi, izpodbijana sodba se razveljavi in se zadeva vrne sodišču prve stopnje v novo sojenje.

II. Odločitev o pritožbenih stroških se pridrži za končno odločbo.

Obrazložitev

1. Sodišče prve stopnje je v celoti zavrnilo primarni in podredni tožbeni zahtevek tožnikov po ugotovitvi, da je kreditna pogodba št. 000 z dne 10. 5. 2007 nična oziroma da se razveže ter da je prvi tožnik toženki dolžan plačati znesek 10.541,37 EUR, zahtevek je zavrnilo tudi v stroškovnem delu ter tožnikoma naložilo plačilo stroškov postopka toženi stranki v višini 2.880,30 EUR.

2. Tožnika sodbo izpodbijata iz vseh razlogov po 338. členu Zakona o pravdnem postopku (ZPP) in v obširni pritožbi v bistvenem navajata:

- da je sodišče kršilo njuno pravico do dokazovanja z zaslišanjem prič, s katerimi sta dokazovala prevladujočo poslovno politiko in prakso toženke v zvezi z načinom in vsebino svetovanja kreditojemalcem ob najemanju tovrstnih kreditov. Sodišče je neutemeljeno vnaprej odreklo verodostojnost predlaganim pričam. Predlog tožnikov, da toženka sporoči podatke o tistih kreditojemalcih, ki so pogodbe sklepali v isti poslovalnici kot tožnika, pa je neutemeljeno zavrnilo kot informativni dokaz;

- da je kombinacija daljše ročnosti, valutne klavzule, spremenljive obrestne mere in konstrukcije kredita po anuitetnem načrtu, kjer se v pretežni meri najprej odplačujejo obresti in šele nato glavnica, hudo tveganje za kreditojemalce, ki imajo dohodke le v domači valuti in ne v švicarskih frankih (v nadaljevanju tudi: CHF). Takšen „strupen“ kredit pa je v nasprotju s temeljnimi načeli obligacijskega prava, zlasti z načelom vestnosti in poštenja;

- da je tvegana pravna narava pogodbenega razmerja v danem primeru prizadela zgolj tožnika, ne pa tudi toženke, saj je bilo v visoko specializiranih bančnih krogih, glede na predhodna dolgoročna gibanja, znano in pričakovano dejstvo negativnega

gibanja tečaja valutnega para EUR/CHF, kar je bilo tožnikoma nesporno zamolčano. Toženka je lahko že ob sklenitvi pogodbe utemeljeno pričakovala pozitivne učinke, ki se v danem primeru nujno zrcalijo v izgubi tožnikov, zato je takšen posel nemoralen;

- da je v celoti zmotna ugotovitev sodišča prve stopnje, da je bilo tožnikoma ustrezno pojasnjeno, kakšna tveganja s sklenitvijo kreditnega posla v CHF sprejemata;

- da je sodišče prve stopnje napačno ugotovilo, da pri obravnavanem kreditu ni šlo za oderuško pogodbo, saj sta bila podana tako objektivni kot subjektivni pogoj, do nesorazmerja glede razporeditve rizikov med strankama pa je prišlo že v sklenitveni fazi pogodbe;

- da je tudi podredni zahtevek neutemeljeno zavrnjen, saj je drastičen padec evra v letu 2015 povzročil izjemno negativen učinek za tožnika, ki se zrcali v nesorazmerni premoženjski koristi toženke, pri čemer so bile okoliščine za tožnika zunanje in nepričakovane. Kot laika na finančnem področju takšnega drastičnega padca evra nista mogla pričakovati, nasprotno pa velja za toženko kot banko, saj sta tožnika predložila dokaze, ki jasno izkazujejo njen položaj in vedenje. Ko je do drastične spremembe tečaja v letu 2015 prišlo, je bilo za reševanje položaja s konvertiranjem kredita ali predčasnim poplačilom prepozno, oboje bi bilo smiselno pred letom 2015.

Tožnika zatrjujeta, da je sodišče prve stopnje v številnih segmentih grobo kršilo metodološko pravilo presoje dokazov iz 8. člena ZPP, ob tem je storilo absolutne bistvene kršitve določb ZPP iz 8. in 14. točke drugega odstavka 339. člena ZPP. Sodba je arbitrarna in samovoljna in sodišče z njo posega v ustavne pravice tožnikov, ob tem je zmotno in nepopolno ugotovilo dejansko stanje in zmotno uporabilo materialno pravo. Zato predlagata, da pritožbeno sodišče pritožbi ugodi, sodbo sodišča prve stopnje razveljavi in zadevo vrne v novo sojenje. Priglašata tudi pritožbene stroške.

3. V obširnem odgovoru na pritožbo toženka prereka pritožbene navedbe in predlaga njeno zavrnitev.

4. Pritožba je utemeljena.

Dejanski okvir zadeve

5. Tožnika sta pogodbo o deviznem kreditu št. 000 (priloga A 3) s toženko sklenila 10. 5. 2007, in sicer prvi tožnik kot kreditojemalec, tožnica pa kot porokinja. S pogodbo sta pri toženki pridobila kredit v znesku 116.000,00 CHF z dobo vračanja 180 mesecev (15 let) in z začetkom odplačevanja v naslednjem mesecu po prenosu kredita v odplačevanje, vendar najkasneje v naslednjem mesecu po poteku roka za porabo kredita. Višina začetne mesečne anuitete je bila evidenčno izračunana na dan odobritve kredita in je znašala 855,34 CHF. Pogodbena obrestna mera kredita je bila dogovorjena na trimesečni LIBOR za CHF + 1,50% letno, efektivna obrestna mera (EOM) kredita pa je bila določena na 4,02% letno. Kredit je bil dan za gradnjo stanovanjske enote. Navedena dejstva niso sporna.

6. Za nesporno podlago svojega spora pravdni stranki jemljeta tudi gibanje evrskega tečaja nasproti švicarskemu franku ter dejstvo, da tožnika svoje dohodke prejemata v evrih, zato je dalje nesporna posledica spremembe razmerja omenjenih valut dejstvo, da je kreditna obremenitev za tožnika hujša, če vrednost EUR proti CHF pade, saj morata za vračilo istega števila enot CHF plačati več evrov, torej večji delež svojih prihodkov. Tako sta v tožbi opredelila, da sta morala za isti znesek mesečne anuitete 855,34 CHF v času sklenitve kreditne pogodbe zagotoviti 522,82 EUR, za cel kredit pa 71.271,39 EUR, medtem ko sta morala ob vložitvi tožbe zagotoviti 828,25 EUR mesečno, neodplačan del kredita pa je kljub osemletnemu odplačevanju še vedno znašal 59.865,00 EUR in se je samo na račun tečajnih razlik do vložitve tožbe povečal za skoraj 42.000,00 EUR. Pravdni stranki sta predložili grafe gibanja tečaja valutnega para EUR/CHF (prilogi A 30 in B 22), iz katerih izhaja, da se je krepitev švicarskega franka nasproti evru pričela v letu 2010, da je bil občuten porast švicarskega franka v letu 2011 ter najvišji porast v letu 2015. Po splošno znanih podatkih je bila najvišja vrednost evra na primer 31. 7. 2008 - 1,6354 CHF, najnižja vrednost pa 23. 1. 2015 - 0,9816 CHF.¹

Pravna podlaga in sodna praksa

7. V obravnavani zadevi je sodišče prve stopnje pravilno uporabilo določila Zakona o potrošniških kreditih (ZPotK), določila Obligacijskega zakonika (OZ) in Direktivo Sveta 93/13/EGS z dne 5. 4. 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (Direktiva 93/13). Relevantne za odločitev so tudi določbe Zakona o varstvu potrošnikov (ZVPot). Po 23. členu ZVPot so nepošteni pogodbeni pogoji² nični, nepošteni pa so v skladu s 24. členom ZVPot pod pogoji, če v škodo potrošnika povzročijo znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih, če povzročijo, da je izpolnitev pogodbe neutemeljeno v škodo potrošniku, da je izpolnitev znatno drugačna od tistega, kar je potrošnik utemeljeno pričakoval, ali če nasprotujejo načelu vestnosti in poštenja. Ker je bila z navedenimi določbami v domači pravni red prenesena Direktiva 93/13, je pri njihovi razlagi treba upoštevati tudi določbe tega predpisa. Po 1. točki 3. člena Direktive velja pogodbeni pogoj, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, za nedovoljenega, če v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzroči znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank. Ocena nedovoljenosti pogojev ne sme biti povezana z opredelitvijo glavnega predmeta pogodbe, niti z ustreznostjo med ceno in plačilom za izmenjane storitve in blago, če so pogoji v jasnem in razumljivem jeziku (drugi odstavek 4. člena Direktive 93/13). Države članice določijo, da nedovoljeni pogoji, uporabljeni v pogodbi, niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba še naprej zavezuje obe stranki na podlagi teh pogojev, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nedovoljenih pogojev (6. člen Direktive 93/13).

8. Sodišče EU (v nadaljevanju SEU), čigar stališča zavezujejo sodišča držav članic EU in ki zato predstavljajo tudi materialno pravno podlago za odločitev v obravnavani zadevi, je že izreklo, (1) da je lahko nepošten tudi pogodbeni pogoji, ki predstavlja glavni predmet pogodbe, če ta ni napisan v jasnem in razumljivem jeziku, (2) da je pogodbeni pogoji jasen in razumljiv, če je potrošnik na njegovi podlagi zmožen oceniti ekonomske posledice tega pogoja za svoj položaj in posledično sprejeti poučeno in preudarno odločitev, (3) da je pogodbeni pogoji nepošten, če banka ob sklepanju pogodbe ni ravnala v skladu z načelom vestnosti in poštenja in če je podano znatno neravnotežje v smislu prvega odstavka 3. člena Direktive 93/13, (4) da je pri presoji o poštemem ravnanju banke in obstoju znatnega neravnotežja treba upoštevati naravo storitve, ki je predmet pogodbe, in vse okoliščine sklepanja pogodbe, predvsem pa ali je banka glede na svoje strokovno znanje in izkušnje potrošnika seznanila s tveganji, ki jih je sprejel s sklenitvijo kreditne pogodbe v tuji valuti in ki so posledica možnih sprememb menjalnega tečaja, in če ga ni, ali bi v primeru poštemega ravnanja lahko pričakovala, da potrošnik take pogodbe ne bi sklenil, če bi ga z navedenimi tveganji seznanila, in (5) da nepoštenost pogodbenega pogoja lahko povzroči ničnost celotne pogodbe, če pogodba brez nedovoljenega pogoja ne more obstati.³

9. Navedeno pomeni, da je presoja nepoštenosti glavnega predmeta pogodbe mogoča le, če je bil ta določen nejasno. Če je določilo o glavnem predmetu pogodbe jasno, je odločilno, da je stranka z vsebino pogodbe soglašala, zato se na nepoštenost posamičnih dogovorov ne more sklicevati, saj bi naknadna presoja poštemosti glavnega predmeta pogodbe močno posegla v pogodbeno avtonomijo strank. Glavni predmet pogodbe je ravno tisto, kar sta imeli stranki ob sklenitvi pogodbe pred očmi in o tem izrecno soglašali.

10. SEU je v sodbi C-186/16, v kateri je šlo za posojilo v tuji valuti, sicer navedlo, da se kreditna pogodba, sklenjena v tuji valuti, kakršna je tu obravnavana, razlikuje od kreditne pogodbe indeksirane v tujih valutah,⁴ vendar je tudi v zadevi C-126/13, v kateri je šlo za kredit indeksiran v tuji valuti, zavzelo stališče, da je presoja nepoštenosti izključena le, če je pogodbeno določba jasna in razumljiva.⁵ Z vidika posledic za potrošnika, kar je predmet presoje v obravnavani zadevi, pogodbi nista bistveno različni. Breme, ki je posledica povečanja vrednosti CHF v primerjavi z domačo valuto, v kateri kreditojemalec prejema dohodke, se v obeh primerih na podoben način odraža v kreditojemalčevem premoženjskem položaju. Pritožbeno sodišče navedeno pojasnjuje, ker tožnika tudi v pritožbi trdita, da je šlo v obravnavanem primeru za dogovor o valutni klavzuli, medtem, ko iz pogodbe izhaja, da je šlo za „čisti“ devizni kredit, kot bo obrazloženo v nadaljevanju.

11. Izpodbijana sodba zavzema stališča (1) da toženka ni kršila pojasnilne dolžnosti, še posebej, ker tožnika glede na svoje osebne lastnosti (izobrazba, zaposlitev) spadata v standard nadpovprečno obveščenega potrošnika, (2) da je neutemeljen očitke tožnikov, da je toženka vse tveganje kreditnega posla in tečajnih razlik prevalila nanju, (3) da ni zaslediti nobenega naklepnega oziroma zavestnega nepoštemega ravnanja toženke pri sklepanju kreditnega posla, (4) da niso podani objektivni in subjektivni razlogi oderuštva, (5) da je bila kavza sklenjenega posla dopustna, posej pa ni bil v nasprotju z ustavo, prisilnim predpisi in moralnimi načeli, kot tudi ne v nasprotju z načelom vestnosti in poštenja, (6) da ni prišlo do kršitve načela enake vrednosti dajatev, ter (7) da tudi ni podanih spremenjenih okoliščin, zaradi katerih bi bil utemeljen zahtevek po razvezi pogodbe. Pravilnosti večine navedenih stališč zaradi pomanjkljivo ugotovljenega dejanskega stanja ni bilo mogoče preizkusiti.

Kavza pogodbe

12. Sodišče prve stopnje je pravilno ugotovilo, da ima sporna pogodba dopustno kavzo, gre za kreditno kavzo (causa credendi),⁶ zato so nasprotne pritožbene trditve v tej smeri neutemeljene .

Presoja oderuštva

13. Prav tako je neutemeljeno pritožbeno sklicevanje tožnikov na elemente oderuštva (119. člen OZ). Sodišče prve stopnje je pravilno ugotovilo,⁷ da niso podani objektivni in subjektivni elementi oderuštva. Ob sklenitvi pogodbe namreč med dajtavami ene in druge pogodbene stranke ni bilo očitnega nesorazmerja, poleg tega tožniki tudi niso dokazali, da bi toženka kakorkoli izkoristila njihovo stisko ali težko premoženjsko stanje, nezadostno izkušnost, lahkomiselnost ali odvisnost. Tožnika sta kreditna sredstva res potrebovala za gradnjo stanovanjske hiše, vendar je ključno neprerekano dejstvo, da sta imela pred sklenitvijo pogodbe stanovanjsko vprašanje za svojo družino rešeno. Sodišče prve stopnje je zato pravilno zaključilo, da sporna kreditna pogodba ni oderuška.

Kompleksnost bančnega produkta

14. Tožnika zatrjujeta, da so bili tovrstni krediti v CHF, torej tudi njun, „strupeni“ krediti, saj zaradi kombinacije daljše ročnosti, valutne klavzule, spremenljive obrestne mere in konstrukcije kredita z anuitetnim načinom odplačevanja, ko so se od začetka v pretežni meri odplačevale obresti ter šele nato glavnica, ni bilo mogoče oceniti ekonomskih posledic oziroma so takšne kreditne pogodbe za posojilojemalce pomenile prikrita neomejena tveganja. Sodišče prve stopnje se do kombinacije navedenih pogojev, ki sta jo tožnika zatrjevala tekom postopka na prvi stopnji in jo izpostavljata tudi v pritožbi, ni opredelilo, zato sodbe v tem delu ni bilo mogoče preizkusiti.

15. Pritožnika zatrjujeta tudi, da sta bila primorana podpisati tipsko pogodbo. Pritožbeno sodišče pritruje tožnikoma, da je dokazni postopek z izpovedjo strank izkazal, da je bilo besedilo sporne kreditne pogodbe pripravljeno s strani toženke

vnaprej, vendar pa pritožbi ni mogoče pritrrditi, da so bili vsi pogoji v pogodbi tipski. Ročnost vračila kredita je bila dogovorjena posamično, torej gre za posamični pogoj, prav tako je bilo posamično dogovorjeno, da bosta tožnika kredit najela v tuji valuti, to je v CHF. Spremenljiva obrestna mera je bila določena posamično in s strani pogodbenic ni bilo sporno, da je bila v času sklenitve pogodbe za kreditojemalca ugodnejša, kot če bi kredit vzela v domači valuti. Glede na izpoved priče A. A. edino na anuitetni način odplačila tožnika očitno nista mogla vplivati in bi ga bilo mogoče šteti kot tipski, stranski pogoj pogodbe. Zato je sodišče prve stopnje pravilno ugotovilo, da dogovor o kreditu v tuji valuti ne predstavlja tipskega pogoja.⁸

16. Na tem mestu pritožbeno sodišče pritrjuje sodišču prve stopnje, ko ugotavlja, da kreditna pogodba v tuji valuti ne predstavlja izvedenega finančnega instrumenta,⁹ po katerem bi bila banka dolžna pojasnilo izpolniti v skladu z 212. členom Zakona o trgu finančnih instrumentov (ZTFI). Sodišče je pravilno presodilo, da kredit v tuji valuti ni izveden finančni instrument, saj je cilj pridobitev kredita in ne investiranje ali špekuliranje z vrednostjo tuje valute. Glede pojasnilne dolžnosti banke tako ni odločilna zakonodaja o finančnih instrumentih, temveč o potrošniškem kreditiranju.¹⁰ V zvezi s kompleksnostjo bančnega produkta pritožbeno sodišče podaja stališče v nadaljevanju.

17. Ročnost kredita - doba vračanja kredita, glede na to, da sta ga tožnika pridobila namensko za gradnjo hiše, je bila pričakovano daljša, kar je običajno pri tovrstnih kreditih. Ročnost kredita je v celoti stvar pogodbenega dogovora in je pozitivni predpisi ne omejujejo, omejujejo pa jo poslovna politika banke in tržne razmere.

18. Tuja valuta - iz sporne pogodbe (priloga A 3) izhaja, da je bila pogodba o deviznem kreditu sklenjena v tuji valuti, to je v CHF, kar je razvidno iz 1. člena pogodbe, kot tudi iz 7. člena, kjer je izrecno navedeno, da kreditojemalec vrača kredit v devizah. Ker pogodbene obveznosti strank niso bile obračunsko vezane na domačo valuto, so nerelevantne obširne pritožbene navedbe glede vsebine in namena valutne klavzule.¹¹ Pogodbena obveznost tožnikov je bila torej določena v CHF in se z gibanjem tečajnega para EUR/CHF ni spreminjala, spreminjalo se je le breme izpolnitve, ki je posledica dejstva, da tožnika dohodke prejmeta v evrih. Pritožbena navedba, da bi morali imeti pri kreditu v tuji valuti vrednost kredita ob izplačilu in njegova vrednost ob vračilu enako kupno moč v domači valuti, nima podlage niti v zakonskih določbah niti v splošnih načelih obligacijskega prava. Prav tako je neutemeljeno sklicevanje na odločbo Ustavnega sodišča RS U-I-202/93-17 z dne 6. 10. 1994, saj dogovorjena obrestna mera za kredit v CHF ni preseгла dopustne meje, temveč je bila celo ugodnejša kot bi bila obrestna mera za kredit v EUR. Ker torej pozitivni predpisi sklenitve kreditnih pogodb v tuji valuti ne prepovedujejo, je v skladu z načelom prostega urejanja pogodbenih razmerij (3. člen OZ) sklenitev tovrstnih pogodb dopustna.

19. Spremenljiva obrestna mera - podobno velja za dogovor o spremenljivi obrestni meri. V pogodbi so določljivo opredeljene vse postavke, katerih vsota predstavlja obrestno mero. Spremenljivost obrestne mere ni bila odvisna od okoliščin v toženki sferi, ampak od višine LIBOR-ja, ki je v pogodbi določljivo opredeljen in ki se splošno uporablja tudi za izračun obresti v kreditnih pogodbah. Ni sporno, da je bil tožnikoma ob podpisu pogodbe kredit v CHF predstavljen s strani toženke kot zelo ugoden glede višine obrestne mere. Spremenljiva obrestna mera tudi ni prepovedana.

20. Anuitetni način odplačevanja - kot je izpovedala zaslišana priča tožene stranke A. A., je bil pri poslovanju toženke v tistem času in je še sedaj anuitetni način odplačila kredita uveljavljeni in redni način odplačila. Pritožbeno sodišče ugotavlja, da takšen način odplačevanja kredita ni prepovedan, tožnika pa niti ne zatrjujeta in iz njunih izpovedi ne izhaja, da sta temu pogoju nasprotovala ter da sta se želela pogoditi za drug način izplačila.

21. Pravilna je ugotovitev sodišča prve stopnje,¹² da je bila obravnavana kreditna pogodba sklenjena na podlagi takrat veljavnih določb ZPotK, ZVPot in OZ ter na podlagi veljavnih predpisov o plačilih v tuji valuti. Po presoji pritožbenega sodišča pogoji kredita (daljša ročnost, kredit v tuji valuti, spremenljiva obrestna mera in anuitetni način odplačila) ne nasprotujejo Ustavi RS, prisilnim predpisom in moralnim načelom, kot tudi ne temeljnimi obligacijskimi načelom. Zato ni mogoče pritrrditi pritožbi, da je bančni produkt zaradi kombinacije navedenih štirih pogojev ničen sam po sebi. Vendar pa tožnika navedeno kombinacijo oziroma kompleksnost bančnega produkta vežeta na neustrezno pojasnilno dolžnost toženke, ter zatrjujeta, da nista imela možnosti oceniti ekonomskih posledic in nista bila opozorjena, pa bi morala biti, da takšna kombinacija za njiju predstavlja prikrita neomejena tveganja. Pravilna je zato obrazložitev sodišča prve stopnje, da je osrednje vprašanje, na katerega mora sodišče odgovoriti, povezano s pojasnilnimi obveznostmi toženke.¹³ Pritrrditi gre pritožbi, da je bila presoja izpolnitve pojasnilne dolžnosti s strani sodišča prve stopnje pomanjkljiva. V tem delu je sodišče prve stopnje delno nepopolno, delno pa zmotno ugotovilo dejansko stanje.

Pojasnilna dolžnost

22. Pojasnilna dolžnost banke v razmerju do stranke izhaja že iz splošne informacijske obveznosti, ki v predpogodbeni fazi zavezuje vse poslovne subjekte in izvira iz načela vestnosti in poštenja. To načelo od banke, ki na trgu profesionalno opravlja storitve na finančnem področju, zahteva, da z nasprotno stranko deli informacije, ki so pomembne za sklenitev posla, vključno s tveganji, ki jih prinaša. Informacije morajo biti resnične in popolne, da se stranka lahko nanje upravičeno zanese. Dolžnost zagotavljanja informacij se dopolnjuje s prepovedjo posredovanja neresničnih ali zavajajočih informacij in je podana ne glede na (ne) izražen interes stranke.¹⁴ ¹⁵ Za obstoj te obveznosti ni pomembno, ali je banka mogla predvideti bodoča gibanja tečajev oziroma v kakšni meri jih je mogla predvideti. Ker ni bilo mogoče reči, da se tečaj v obdobju

odplačevanja kredita ne bo spreminjal, oziroma da se bo spreminjal samo v korist tožnikov, bi ju morala toženka (kljub dejanski nepredvidljivosti gibanja tečaja) seznaniti ne le s tem, da se bo okrepitev CHF v razmerju do domače valute odrazila v višji obveznosti od plačila kredita v domači valuti, ampak tudi ali bo v takem primeru kredit v CHF še vedno "ugodnejši" v primerjavi s kreditom v domači valuti. Ne gre spregledati, da sta tožnika zatrjevala, prvi tožnik pa izpovedal, da mu je zaposleni pri toženki B. B., s katerim sta se takrat dogovarjala za kredit, zagotovil, da se ne pričakuje kakšnih večjih nihanj, ampak da gre za minimalna nihanja, in da mu je bil kredit v CHF predstavljen kot zelo ugoden.

23. V izpodbijani sodbi sodišče prve stopnje ugotavlja, da je bila pojasnilna dolžnost v konkretnem primeru ustrezno izvedena zaradi (1) opozorila v 6. in 8. členu pogodbe, (2) ker sta bila tožnika zaradi svoje izobrazbe nadpovprečno ozaveščena potrošnika v zvezi z najemom tovrstnih kreditov in (3) ker so bila opozorila Banke Slovenije le splošna in ni mogoče zaključiti, da je toženka razpolagala s konkretnimi informacijami v zvezi z gibanji tečaja, ki bi jih mogla oziroma morala posredovati tožnikoma.

24. Iz 6. člena sporne pogodbe v bistvenem izhaja, da se nakazilo kredita izvrši v breme deviznega kredita v devizah, z dodatnim opozorilom, da razlika v sredstvih zaradi nihanja tečaja, ki bi nastala z odobritvijo kredita v devizah in plačilom v domači valuti na osnovi namenske dokumentacije nosi uporabnik kredita, ter da banka s tem ne prevzema nobene odgovornosti. Nadalje, da se preračun med valutami izvrši po prodajnem in nakupnem tečaju banke na dan konverzije. V drugem odstavku 8. člena je določeno, da v primeru, da kreditojemalec za poravnavanje mesečnih obveznosti kredita ne uporablja virov sredstev v valuti kredita, ampak v drugi valuti, banka ne prevzema valutnega tveganja, ki nastopi zaradi nihanja tečaja. Devizna protivrednost se preračuna iz EUR po prodajnem podjetniškem tečaju toženke na dan plačila. Pritožbeno sodišče ocenjuje, da iz navedenih zapisov ne izhaja, kakšne informacije je toženka dala tožnikoma glede njunih ekonomskih posledic zaradi kombinacije daljše ročnosti, tuje valute, spremembe obrestne mere in konstrukcije kredita z anuitetnim načinom odplačila. Prav tako iz pogodbe ne izhaja kakršna koli omejitev tožnikove obveznosti navzgor, ravno nasprotno, kar je toženka glede pojasnilne dolžnosti v navedenih besedilih 6. in 8. člena storila, je to, da je izrecno navedla, da sama ne prevzema nobene odgovornosti. Besedilo pogodbe tako ne omogoča zanesljive ugotovitve, v kakšni meri sta bila tožnika dejansko seznanjena s kompleksnostjo bančnega produkta ter s tveganji in posledicami v primeru, če bosta takšen kredit pridobila. Pritožbeno sodišče soglaša z ugotovitvijo sodišča prve stopnje, da sta bila tožnika ob sklepanju pogodbe nadpovprečno ozaveščena potrošnika glede najemanja tovrstnih kreditov,¹⁶ a je mnenja, da to dejstvo ni odvezovalo toženke kot profesionalne institucije, ki se ukvarja z bančništvom, da je bila dolžna posredovati takšne informacije, da bi tožnika lahko sprejela poučeno in preudarno odločitev.

25. Po oceni pritožbenega sodišča je sodišče prve stopnje zmotno preučilo tudi priložena poročila Banke Slovenije s strani tožene stranke (priloge od A 27 do A 29). Pritožba utemeljeno opozarja, da je toženka že ob sklepanju sporne pogodbe kot strokovnjak na finančnem področju morala računati tudi z večjimi nihanjem v valutnem razmerju. Ocena o finančni stabilnosti iz junija 2005 je v tem pogledu pomanjkljiva. Iz navedenega poročila namreč izhaja, da je Banka Slovenije komercialne banke opozarjala, da pomeni za banke vezava na švicarsko valuto zelo majhen delež njihove bilančne vsote in so v njej relativno izravnane, za komitente bank pa je lahko izpostavljenost stečajnemu tveganju zelo velika, še posebno ob upoštevanju, da je švicarska valuta trenutno na relativno nizkih ravneh in je glede na tečaje terminkskih pogodb v prihodnje pričakovati njegovo apreciacijo. Iz poročila v letu 2006 izhaja, da Banka Slovenije zaradi možnih izgub, ki jih komitent pri prevzemu produkta, vezanega na tujo valuto, ki ni EUR, lahko utрпи, opozarja banke, da so pri prodaji omenjenih produktov še posebej pozorne na skrbno seznanitev komitentov z vsemi tveganji, ki jih produkti prinašajo, ter nadalje opozarja banke, da precejšnjo pozornost usmerijo tudi v informiranje strank. Informacije, ki razkrivajo lastnosti produkta, morajo biti podane jasno in nedvoumno, banka mora poskrbeti, da je informiranje finančnih investitorjev - posameznikov celovito. Iz informacij mora biti razvidno tveganje, ki ga finančni investitor - posameznik s pridobitvijo določenega produkta prevzema. Poročilo iz leta 2007 se res nanaša na čas po sklenitvi sporne kreditne pogodbe, vendar je tudi v njem navedeno pričakovanje, da bodo banke pri vsakodnevem poslovanju s komitenti dosledno upoštevale navodila Banke Slovenije pri rizičnosti posojil v vezanih na tujo valuto.

26. V zvezi z zgoraj povzetimi poročili je pomembna tudi izpoved priče A. A., ki je bila v času sklenitve sporne pogodbe namestnica direktorice poslovne enote toženke, kjer sta tožnika vzela kredit, in ki je izpovedala, da je toženka kredite v švicarskih frankih uvedla zelo pozno ter ne na lastno iniciativo, ampak na pobudo komitentov, da banka tem kreditom ni bila naklonjena, ker so vedeli, kakšne težave lahko nastanejo v primeru neustreznih tečajnih valutnih gibanj, ter nadalje, da so bila navodila, da je treba predstaviti tako prednosti kot slabosti tega produkta. Slabost kredita v švicarskih frankih je bila ta, da se v naprej ni vedelo, kako se bo tečajni par EUR/CHF gibal, to je bila velika slabost, na katero so njihovi zaposleni opozarjali. Izrecno je izpovedala, da je kot namestnica direktorice poslovne enote poročilo Banke Slovenije iz junija 2005 poznala, ker je že takrat sodelovala na kolegijih, nadalje da so po kreditih v švicarskih frankih povpraševali tudi na področju poslovanja s podjetji, na katerem je ona delala, ter da je bilo osnovno opozorilo podjetjem, ki nimajo prilivov v švicarskih frankih in niso izvozno usmerjena, da kredit v švicarskih frankih za njih ni primeren. Ob takšnih izpovedih je preuranjena odločitev sodišča prve stopnje, da je bila pojasnilna dolžnost pri sklepanju sporne kreditne pogodbe ustrezno izvedena. Sodišče se bo v ponovljenem postopku moralo opredeliti do vsebine navedenih listin in presoditi, ali je toženka ravnala v skladu s priporočili Banke Slovenije o dobri poslovni praksi.

27. V zvezi z navedenim bo moralo sodišče ponovno pretehtati ali z zavrnitvijo dokaznih predlogov po zaslišanju prič v zvezi z izvedeno pojasnilno dolžnostjo morebiti tožnikoma ni odvzelo pravice do izjave v postopku. Sodišče je zavrnitev obrazložilo z dejstvom, da predlagane priče ne bi mogle izpovedati o izvedeni pojasnilni dolžnosti v konkretnem primeru,

sprevedalo pa je, da tožnika z zaslišanjem predlaganih prič dokazujeta poslovno prakso toženke kot bančne ustanove oziroma vsaj poslovno prakso konkretne poslovalnice, kjer sta kredit najela. Opozoriti gre, da je bila v prvem postopku tožnikoma odvzeta možnost dokazovanja, kako je toženka ravnala v drugih podobnih primerih, medtem ko je bil takšen dokaz toženki dopuščen, saj je priča A. A. izpovedovala tudi o svetovanju v drugih podobnih primerih. V zvezi s povedanim bi utegnilo priti do neenakopravne obravnave pravnih strank, kar pomeni kršitev ustavne pravice do enakega varstva pravic iz 22. člena Ustave RS.

28. Nadalje je sodišče dokaze predloge tožnikov po zaslišanju prič zavrnilo tudi zaradi tega, ker naj bi priče, kot kreditorejmalci podobnih kreditov, imele interes izpovedovati v korist tožnikov, ter da gre za nedopustne informativne (poizvedovalne) dokaze. Prav ima pritožba, da je nedopustno v naprej odrekat verodostojnost izpovedim prič. Glede informativnih dokazov gre soglašati s sodiščem prve stopnje, da gre za izjemo, katere je treba tolmačiti restriktivno,¹⁷ vendar bo v ponovljenem postopku treba ponovno presoditi, ali gre za takšno izjemo, glede na to, da tožnika zatrjujeta, da gre pri teh dokaznih predlogih za okoliščine, ki ležijo izven njunega zaznavnega polja. Sodišče prve stopnje naj v nadaljevanju presodi tudi, ali je potrebno ponovno zaslišanje tožnika in bančnega uslužbenca B. B., s katerim se je dogovarjal za sklenitev pogodbe, v smeri, ali je bila njegova pojasnilna dolžnost glede kompleksnosti bančnega produkta ustrezna. Teh vprašanj mu sodišče ob prvem zaslišanju ni postavilo.

29. Ne gre pa pritruditi pritožbi, da je sodišče tožnika spravilo v procesni položaj presenečenja in s tem kršilo pravila materialnega procesnega vodstva. Iz podatkov sodnega spisa izhaja, da je sodišče prve stopnje na naroku, na katerem je zaključilo glavno obravnavo, ostale predlagane dokaze s sklepom zavrnilo kot nepotrebne, s tem pa strankam jasno povedalo, da je v danem primeru za obravnavano pravdo štelu pravno relevantno zgolj tisto svetovanje, ki je bilo konkretno opravljeno tožnikoma, ter je v izpodbijani sodbi zavrnitev dokaznih predlogov izčrpno obrazložilo.¹⁸

30. Po ugotovitvi, da je zaradi zmotne uporabe materialnega prava dejansko stanje ostalo nepopolno ugotovljeno, je pritožbeno sodišče pritožbi ugodilo, izpodbijano sodbo sodišča prve stopnje razveljavilo in zadevo vrnilo temu sodišču v novo sojenje, saj ocenjuje, da glede na naravo stvari in okoliščine primera samo postopka ne more dopolniti (355. člen ZPP).

31. Za presojo, ali je bila pojasnilna dolžnost izpolnjena, tako ne bo zadoščala abstraktna vključitev izjave o prevzemu valutnega tveganja v kreditno pogodbo, temveč bo bistveno, ali je bilo to tveganje v skladu z zahtevo po profesionalni skrbnosti tožnikoma celovito pojasnjeno in ali je toženka tožnikoma razkrila informacije o kompleksnosti bančnega produkta, ki so bile njej, kot strokovnjakinji na bančnem področju, znane. Dokazno breme, da je bila pojasnilna dolžnost pravilno izpolnjena, je na toženki in ne na tožnikih.¹⁹ Če bo ob ponovni presoji ugotovljeno, da toženka pojasnilne dolžnosti ni pravilno izpolnila, bo treba opraviti še presojo nepoštenosti pogodbenega pogoja, to je presojo dobre vere toženke in obstoja morebitnega znatnega neravnotežja med pravicami in obveznostmi strank,²⁰ saj šele ugotovitev o nepoštenosti pogodbenega določila vodi do pravne posledice ničnosti tega določila in/ali pogodbe v celoti. Nepošten pogoj pomeni nedovoljeno pogodbeno vsebino, za katero ZVPot kot lex specialis izrecno določa sankcijo ničnosti. Namen izrecnega določila o ničnosti je, naj potrošniki zaradi nepoštenih pogojev ne trpijo nikakršnih negativnih posledic in naj jih takšni pogoji ne zavezujejo. Če pa se bo ugotovilo, da gre zaradi pomanjkljive izpolnitve pojasnilne dolžnosti (1e) za nejasno določilo, ki ga ni mogoče opredeliti za nepoštenega (ker slaba vera toženke ali obstoj znatnega ravnotežja med pravicami in obveznostmi strank nista izkazana), posledica kršitve pojasnilne dolžnosti ne more biti ničnost kreditne pogodbe oziroma njenega spornega določila. Zaradi zagotavljanja pravice do kontradiktornosti in poštenega sojenja bo v ponovljenem postopku strankam potrebno omogočiti, da se glede novih materialno pravnih izhodišč izjavijo in sodišču predložijo morebitna dodatna dokazila v zvezi z (ne)izpolnitvijo pojasnilne dolžnosti.

Tvegana narava pogodbenega razmerja

32. Pritožba izpodbija tudi ugotovitev sodišča prve stopnje v delu, ko je štelu za neutemeljen in neizkazan očitek tožnikov, da je toženka celotno tveganje posla prevalila na tožnika.²¹ Pritožbeno sodišče pojasnjuje, da postane s sklenitvijo kreditov v tuji valuti obveznost posojilojemalcev odvisna od gibanja tečaja tuje valute, v tem pogledu gre torej za aleatorno pogodbo. Sklenitev aleatorne (tvegane) pogodbe ni nedopustna, četudi bi bilo tveganje precejšnje ali celo neobvladljivo. Ravno zaradi ugotovitve o aleatorni naravi sporne pogodbe pritožnika ne moreta uspeli z navedbami, da je kreditna pogodba že ob sklenitvi za toženko pomenila izključno dobiček, za tožnika pa izgubo. Tudi sicer pritožnika pritožbo v tem delu vežeta na pojasnilno dolžnost, ko zatrjujeta, da jima je toženka nesporno zamolčala dejstva, ki so jasno napovedovala, da bo prišlo do občutnega negativnega gibanja tečaja valutnega para EUR/CHF, zato je tudi zatrjevano tvegano naravo pogodbenega razmerja in posledično nemoralno ravnanje toženke potrebno presojati skozi vprašanje zatrjevane kršitve pojasnilne dolžnosti.

Spremenjene okoliščine

33. Razveljavitev odločitve o primarnem zahtevku je že po naravi stvari narekovala tudi razveljavitev podrednega zahtevka za razvezo pogodbe zaradi spremenjenih okoliščin. Poleg tega tudi pritožba utemeljeno izpodbija zavrnitev tega zahtevka. Sodišče prve stopnje je tožbeni zahtevek zavrnilo na podlagi drugega odstavka 112. člena OZ po ugotovitvah, (1) da gospodarska kriza na dohodke tožnikov ni vplivala, (2) da sta lahko pričakovala in se po lastnih besedah zavedala, da so spremembe tečaja mogoče, zato ni mogoče trditi, da je bila sprememba nepričakovana in nenadna, ter (3) da sta imela možnost predčasnega poplačila kredita in konverzije kredita iz CHF v EUR. Ne drži, da nagel porast tečaja v švicarskih

frankih na dohodke tožnikov ni vplival, saj nasprotno ugotavlja tudi sodišče prve stopnje.²² Poleg tega bo treba celovito presoditi, ali je prišlo do takšnih spremenjenih okoliščin, ki otežujejo izpolnitev obveznosti ene stranke ali onemogočajo dosego pogodbenega namena. V obravnavanem primeru sta tožnika trdila, da je do spremenjenih okoliščin v letu 2015 prišlo zaradi nepredvidljivega in drastičnega padca tečaja EUR proti CHF na mednarodnih trgih, na katerega sama nista imela nobenega vpliva. Sodišče do sedaj temu ni posvetilo večje teže oziroma je preuranjeno zaključilo, da sta tožnika imela možnost predvideti spreminjanje tečaja valutnega para EUR/CHF. Do neke mere to drži, vendar je treba odgovoriti na vprašanje, ali je bil zanj predvidljiv drastični padec vrednosti evra proti švicarskemu franku, kot se je najprej zgodil v letih 2010 in 2011 ter nato v letu 2015. Zato ostaja ocena o predvidljivosti navedene spremembe valutnega razmerja za tožnika neprepričljiva, relevantne dejanske okoliščine pa nepopolno ugotovljene. Postavlja se tudi vprašanje pravilnosti stališča sodišča prve stopnje, da bi se tožnika neugodnim posledicam lahko izognila s predčasnim poplačilom kredita ali s konverzijo v evrski kredit. Pogodbena stranka res mora narediti vse, da bi odvrnila škodljive posledice spremenjenih okoliščin, če do njih pride,²³ vendar ne tako, da utrpí enako hude ali še hujše posledice. Če so škodljive posledice naraščajoče breme odplačevanja kredita, ni mogoče reči, da bi se tožnika temu lahko izognila tako, da bi ga poplačala takoj in naenkrat ali ga konvertirala v evrski kredit.²⁴ Tožnika opozarjata, da je bilo za navedeno v letu 2015 že prepozno.

34. Odločitev o stroških pritožbenega postopka temelji na tretjem odstavku 165. člena ZPP.

¹ Primerjaj tudi razmerje valutnega para EUR/CHF v predloženih tečajnih listinah v prilogah A 4, B 9 in B 10.

² Gre za sestavine pogodbe, ki jih določi podjetje, zlasti pa tiste, ki so določene v obliki formularne pogodbe ali splošnih pogojev poslovanja (22. člen ZVPot).

³ Primerjaj sodbe SEU C-415/11 z dne 14. 3. 2013 (Aziz), točki 68 in 69, C-126/13 z dne 30. 4. 2014 (Kásler in Káslerne Rábai, točka 75, in C-186/16 z dne 20. 9. 2017 (Andriuc), točka 56-58 obrazložitve. Stališča so ponovljena v sklepih C-119/17 (Lupean) in C-126/17 (Erste bank Hungary Zrt), oba z dne 22. 2. 2018.

⁴ Sodba C-186/16, točka 40 obrazložitve.

⁵ Sodba C-126/13, točka 61 obrazložitve.

⁶ Primerjaj 43. točko obrazložitve izpodbijane sodbe.

⁷ Primerjaj 42. točko obrazložitve izpodbijane sodbe.

⁸ Primerjaj 40. točko obrazložitve izpodbijane sodbe.

⁹ Primerjaj 57. točko obrazložitve izpodbijane sodbe.

¹⁰ Primerjaj sodbo SEU C-312/14 z dne 3. 12. 2015 (primer Lantos).

¹¹ Ta je po našem pravu v skladu s 372. členom OZ dopustna.

¹² Primerjaj 43. točko obrazložitve izpodbijane sodbe.

¹³ Primerjaj 28. točko obrazložitve izpodbijane sodbe.

¹⁴ Primerjaj Rozman, Odškodninska odgovornost banke za kršitev pojasnilne dolžnosti, Podjetje in delo, št. 3-4/216.

¹⁵ Zato pri odločanju sodišča ne moreta biti relevantni sicer neprerekani dejstvi, da toženka kreditov v CHF ni ponujala in da sta tožnika sama izkazala interes za najetje takšnega kredita.

¹⁶ Primerjaj 33., 34. in 35. točko obrazložitve izpodbijane sodbe.

¹⁷ Primerjaj sodbo VSRS II Ips 815/2009 z dne 21. 3. 2013.

¹⁸ Primerjaj 22. do 24. točko obrazložitve izpodbijane sodbe.

¹⁹ R. Rozman, Odškodninska odgovornost banke za kršitev pojasnilne dolžnosti, Podjetje in delo, št. 3/2016, str. 458.

²⁰ Ob upoštevanju navedenih izhodišč bo moralo sodišče ponovno presoditi, ali navedeno vrednotenje ne terja ugotovitve dejstev s področja ekonomske stroke oziroma finančne stroke, ki sta ga tožnika predlagala.

²¹ Primerjaj 37. točko obrazložitve izpodbijane sodbe.

²² Primerjaj 52. točko obrazložitve izpodbijane sodbe.

²³ M. Dolenc, OZ s komentarjem, GV Založba, Ljubljana 2003, str. 605.

²⁴ Primerjaj sodbo in sklep VSL II Cp 1977/2017 z dne 1. 3. 2018.

Zveza:

EU - Direktive, Uredbe, Sklepi / Odločbe, Sporazumi, Pravila

Direktiva Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah - člen 3, 3/1, 4, 4/2, 6

RS - Ustava, Zakoni, Sporazumi, Pogodbe

Ustava Republike Slovenije (1991) - URS - člen 22

Zakon o varstvu potrošnikov (1998) - ZVPot - člen 23, 24

Zakon o trgu finančnih instrumentov (2007) - ZTFI - člen 212

Obligacijski zakonik (2001) - OZ - člen 3, 112, 119, 372

Datum zadnje spremembe:20.07.2018